

junaci svakodnevnog života

bojan jovanović

Junaci našeg doba kao i u ranijim vremenima postaju oni pojedinci koji svojim postupcima, učinjenim podvigom izazivaju divljenje i želju za oponašanjem.

Naravno, sam podvig nije uvek dovoljan za promociju njegovog aktera u junaka svoga doba koji ostaje u granicama prolazne, sezonske enforije. Izvršioći takvih dela u stalnoj konkurenciji već tradicionalnih novinskih anketa za podvig godine ostaju prvenstveno vrednovani efemernom pažnjom, ustaljenim pohvalama i priznanjima. Njihova vremenska i kulturna neutemeljenost čini ih, dakle, junacima dana kako bismo nazvali sve one rekordere čudnih i bizarnih dostignuća koji postaju upisnici poznate Genisove knjige rekorda ili povod za Riplijevu rubriku »verovali ili ne«.

Vreme bezbrojnih junaka je, u stvari, doba bez junaka, vreme instant heroja. Njihova proizvodnja je izraz potrebe lažnog vremena, prelaznog doba koje svoju neutvrđenost i nepročišćenost hrani modelom samohvalisanja i samopromocije. Zamena autentičnog, istinitog i pravog se iskazuje u dominantnom tipu novog zadovoljstva: uživanja u surrogatima. Vreme (neracionalne) potrošnje svoj apetit pokazuje i prema herojima, kao što i revolucija zadovoljava glad svojom sopstvenom decom. Poseban »meni« čine tobožnji kreatori istorije, prolazni, efemerni heroji svog doba koji su zalebdeli na velikom talasu vremena ne odevši da osvojeno kormilo vlasti zadrže do svog poslednjeg izdaha. Prizore iz života bivših junaka koji ostajući dosledni sebi i svom podvigu nisu pohrlili u marketing postrevolucionarnog proticanja čine ljudi od mermerske kao svojevršni marginalci okamenjeni na obali protekle revolucije, straženih ideala, devalviranih etičkih vrednosti i otvorenog prostora beznađa prema saznanju o izlišnosti ličnog žrtvovanja. Gubeći nekadašnja herojska obeležja, bivši junaci samo ilustruju jedno novo, kukačije vreme, doba anti-junaka.

Oličavajući određene ideje, junaci su protagonisti osnovnih težnji jednog vremena, jedne epohe, naroda, kulture. Bilo da je pozitivan, i svojim kakarakteristikama imponuje, ili njegova obeležja u antiheroju imaju negativne vrednosne predznake, akteri određenih dela postaju junaci svog doba samo kao uspeša sinteza savremenog i tradicionalnog. Aktualizovanje mitskih obrazaca sposobnih da idealizuju lik i situiraju ga u realnost koja će mu dati auru natprirodnog neposredno je povezano sa važećim društvenim i kulturnim kriterijumima. Izdvojenost od stvarnosti, ali ne i odvojena od nje, idealtipska predstava junaka je upravo u uobičajenom, realnom životnom okviru potreban stimulans želji za oponašanjem ili odbacivanjem. Herojskim ili antiherojskim činom potvrđuje se i obnavlja postojeći sistem vrednosne hijerarhije, a predviđenim poštovanjem i pijetatom prema heroju društvu, u stvari, obožava samo sebe. U ovakvom odnosu prema heroju se ostvaruje i ideal svakog pojedinca zajednice i potvrđuju važeća vrednost merila.

MASMEDIJSKI JUNACI

Koliko je mitologija uspešnosti relativna i zavisna od ovih prethodnih predstava i vladajućih društvenih kriterijuma može se najbolje ilustrovati različitim gledanjem na uspešnost. Dok je u latinskim katoličkim zemljama uspešnost smatrana grehom, a neuspeh i patnja znak božje naklonosti, dotle je u puritanskim sredinama uspešnost bila izraz božje naklonosti. Zlo uspeha je dakle dovođeno u vezu sa božjom kaznom, pa je pravim božjim darom smatran ovozemaljski neuspeh. Međutim, u drugim zemljama tek uspešan pojedinac je dobar pripadnik društva i božji miljenik. Ovi kriterijumi se odnose kako na stvarne, tako i na izmišljene likove. Oličavajući priču o Američkom snu, Supermen dolazi sa udaljene planete Kripton u puritansku Ameriku da pomaže njenim žiteljima i ostvari svoj životni uspeh. Svoj medijski bum on doživljava podsetimo se, u okolnostima velike ekonomske krize kada je novi medijski junak ostvarljivao ono što prosečni Amerikanac nije mogao ni da zamisli.

Svojim dvostrukim životom, ovaj lik oličava u novinaru Kenetu Klarku tipičnog frustriranog Amerikanca koji tek kada se presvuče u svoje supermensko odelo može da se oslobodi svog dosadnog malograđanskog života i iskaže svoje latentne natprirodne sposobnosti. Ali pomažući ljudima u borbi protiv nepravde i zla, on uvek izmiče uobičajenoj medijskoj popularnosti. Supermenu kao mitskoj ličnosti masovne kulture, junaku stripova, igranih, i animiranih filmova, televizijskih i radio serija pridružuju se u savezdu legendarnih i izmišljenih superjunaka i poznati likovi Spajderman, Flaš Gordon, Dik Sevidž i Džems Bond. Junaci čija je popularnost i slava dostigla planetarne razmere (Tarzan, Miki Maus, Herlok Homs i Robin Hud) kao i mitologizirani likovi poznatih filmskih glumaca (Merlin Monro i Džems Din) ukazuju na mogućnost savremenog masmedijskog supstituisanja tradicionalnih bajki. Prepoznavanje i traženja identiteta u ovakvim likovima samo ukazuje na njihovu mitsku komponentu čije ponovno tumačenje i preoblikovanje aktuelizuje potrebu za junakom koji će obeležiti određeno vreme i potrebe društva za svojim herojem.

Za razliku od spoljne realnosti iz koje dolaze podsticaji za promociju junaštva i čovekov unutrašnji svet je nastanjen junacima. Zajedničke crte predstava stvarnih ili mitskih junaka upućuju na one izuzetne pojedince koji svojim delom impliciraju status svetog, neospornog, neupitnog čina. Na nivou pozitivnog uzora oni podstiču na akciju, ulivaju hrabrost, daju životni smisao i uspostavljaju etičke norme, dok u vidu negativnog primera predstavlja model formiranja neprijatelja. Iza konkretnih predstava o junacima otkrivamo »rad« nesvesnih nagonskih impulsa čovekovih unutrašnjih potreba za ovom vrstom tvorenja koje vezu sa realnošću uspostavljaju na planu identifikacije sa članovima kolektiva i njihovog socijalnog samo-potvrđivanja. Čitajući tragove oblika mitotvornog mišljenja u realnosti, u konkretnim životnim zbivanjima, stvarnim istorijskim događajima i ličnim podvizima otkrivamo povode formiranja predstava o herojima. Zato radi celovitijeg sagledavanja fenomena heroja moramo uzeti u obzir oba ova aspekta koji su međusobno uslovljeni i isprepleteni, tako da ih je ponekad nemoguće parcijalno potpuno identifikovati i odvojiti. U tom smislu se i mogu razumeti razlozi zbog kojih akteri određenih podviga ne dobijaju i status junaka. Podvig je, naime, samo konkretni povod promociji junaka čiji je oreol i vezan za dobijanje, posebnog statusa između imaginarnog i stvarnog.

Iako su izvesna junaštva avanturistički podvizi učinjeni prvenstveno zbog lične slave, brojna junačka dela su izraz određenih specifičnih okolnosti, arhetipske situacije koja traži svog junaka. Arhetipsko i mitsko u liku određenog junaka zato je i povezano sa idejom i idealom besmrtnosti čija simbolička vrednost i otvara realnu mogućnost izlaska iz anonimnosti. Određeni izazov je samo povod sudbinskog prolaza kroz nemoguće i savladavanja sila koje ugrožavaju čovekog opstanak. Izuzetan ugled i harizma junaka se i gradi na njihovoj vezi sa dalekim mitskim herojima čiji se podvig kolektivnog izabavlitelja sastojao u ubijanju neke strašne nemani koja je dovela u pitanje dalji opstanak zajednice.

Shodno novonastalim situacijama ovi mitski sadržaji se prilagođavaju i menjaju, ali je njihova univerzalna poruka uvek ista. Svojim podvigom moderni heroji samo ispunjavaju već postojeću tradicionalnu folklornu matricu. Antropološka mutacija mitskog sadržaja izražena je i u savremenim predstavama, a likovi savremenih mesmedijskih heroja upečatljivo govore o tome da tradicionalni obrasci nisu muzejski mrtvi. U ovom kontekstu poseban značaj imaju predstave o višim, božanskim bićima koja su, prema Karlaju, prvobitna i najstarija forma heroizma, pa su zato i heroji dobijali određena božanska atributa. U svojoj poznatoj knjizi »O herojima« navedeni autor smatra ove velike ljude kreatorima istorije. Budući da vreme sa svojim velikanima ume da se poigra tako da samozvane bogove doživotne vlasti nakon smrti pošalje u hlad istorije kao njene patuljke, opravdano se i postavlja pitanje o mestu malih ljudi na istorijskoj pozornici.

Principi koji stvaraju heroje vezani su, kao što smo istakli, za onaj period egzistencijalne i životne neizvesnosti kroz koji neminovno prolaze pojedinci da bi dokazali svoju posebnost. Ukoliko primenimo ova pravila herojske inicijacije i u vremenu krize heroja, onda pažljivije treba osmotriti svakodnevni život i u njemu potražiti potencijalne junake koji svojom životnom situacijom ukazuju na uporišno mesto mogućnosti obnove novog herojskog početka. Ono što bi moglo prevazići horizontalu života je božanska iskra u čoveku, potencijal uzleta koji je socijalno lukavo znao da iskoristi obred društvene obnove kada je privremeno ustupao marginalizovanom i obespravljenoj sloju društvenu moć i slavu koja je do tada pripadala samo povlašćenima. Nakon ritualnog oslobađanja »društvenog greha« ponovo je uspostavljan važeći sistem socijalne hijerarhije. Savremeno društvo više ne iskazuje ovakvu privremenu počast svojim članovima sa kulturne i životne periferije. Njihov herojski potencijal se sastoji u tome što žive na dnu, na granici, odnosno u permanentnoj fazi liminalnosti koja ih egzistencijalnom neizvesnošću i čini sličnim junacima izloženim istovetnim iskušenjima. U velikom prizoru sa periferije života uočavamo njegove stvarne heroje koji govore više o svom vremenu nego brojni podržavaoci ukusa i duha vremena. Višu reč, višu misao, bez kojih čovečanstvo ne može živeti često izriču, kako veli Dostojevski »prvo baš siromašni i nezapaženi ljudi, ljudi koji nemaju nikakvog značaja, koji su često i proganjani, koji umiru u progonstvu i nepoznati«. Ta, najpre nezapažena misao, ništavnog, marginalnog pojedinca pokazuje svoju snagu i istinitost tek nakon perioda njihovog stvarnog životnog iskušenja. Oспорavajući smisao svakom hijerarhijskom ustrojavanju ljudi, kao neadekvatnu i neprimerenu njihovom pravom kvalitetu i vrednosti, Berdajev ističe da geniji, proroci i sveci nikad nisu zauzimali hijerarhijske društvene pozicije. »A kada je Bog postao čovek, piše Berdajev, on je zauzeo poslednje mesto u društvu. Mesija je morao da bude razapet«. Budući da svojim životom, a naročito svojim ponašanjem i idejama osporavaju postojeće društvene vrednosti i važeću društvenu hijerarhiju, takvi pojedinci se brzo mire i prihvataju svoj marginalni status. Međutim, njihov liminalni život obeležen je onom vrstom neizvesnosti koja stalno podržava i hrani saznanju nesigurnost njihovih posmatrača sadržanu u pitanju da li su ljudi mudraci ili se radi o mudrim ludacima? Tako se u vreme Petra Velikog u Rusiji među brojnim lažnim spasiteljima pojavio i Mesija u licu jednog mutavog i sumanutog seljaka Andreja Petrova koji je u svojoj sredini imao izuzetan i gotovo kulturni status. »Leti i zimi išao je u košulji, bludio kojekuda po selima; ali »sveznajući« seljački narod vide u tom tupavom ludaku spasitelja, jer se odavno zna da se Gospod Bog uvek baš pod maskom ludaka skriva. I mnogi su, kako je zapisano, padali pred njim uzvikujući: »Andrijuša Hriste, blagoslovi i spasi duše naše«.

Stanje društvene i kulturne neodređenosti ovakvih pojedinaca predstavlja i svojevrstan povod njihovog dovođenja u vezu i sa najvišim božanskim i mesijanskim predstavama. U čitavoj galeriji tipova sa životne margine posebno mesto zauzimaju i gubitnici koji ne uspevaju da se integrišu u društvo. Njihovu egzistencijalnu i etičku vitalnost slave pesnici, poput Volta Vitmena, poetski ih promovišući u svojevršne životne junake, nesamerljive kriterijumima zvanične ideologije društvenog

uspeha. Društveno marginalizovan ovaj »paralelni svet« živi od otpadaka kulture, čeprka po njenom dubrištu i potvrđuje mogućnost jednog drugačijeg postojanja. Njihova marginalnost ističe permanentna egzistencijalna liminalna, neodređena pozicija izražena sintagmom »negde između«. Za razliku od inicijanata i heroja koji kroz ovu ritualnu fazu prolaze tokom obrednog procesa, liminalnost je potpuno nezavisno i trajno obeležje ove kategorije ljudi. U tom smislu se i mogu, kako smatra Viktor Turner, razumeti neka njihova obeležja karakteristična i za inicijante iz liminalne obredne faze kao što su paradoksalnost, anomalije, ranjivost, prikrivena svetost i moć koja im daje posebno mesto u društvenoj zajednici. Navedene pretpostavke čine se posebno relevantnim u kontekstu osvetljavanja egzistencijalne pozicije ubogih, prosjaka, sumanutih i drugih »bivših« pojedinaca koji čine zaseban svet »božjih ljudi«, čije individualne crte kriju surovu egzistencijalnu istinu individua u kovitlaci životnih sila.

Kolektiv je institucijom »božjeg čoveka« zadovoljavao potrebu za permanentnom neobičnošću i iracionalnošću, jer je njegov život predstavljao svojevrsnu inverziju profanih životnih i egzistencijalnih vrednosti. Taj preokrenuti način uobičajenog egzistiranja odvojen od ostalih članova zajednice, stvorio je oblik ne-profanog postojanja, koji i implicira status svetog. Nasuprot struktuiranom društvenom sistemu, »božji ljudi« oličavaju jedan potpuno drugačiji model postojanja, oslobođen društvenih stega i socijalne vrednosne hijerarhije. Ovaj model se zasniva na principima jednog egalitarnog i slobodnog stanja liminalnog

communitasa. Oni dokazuju živost utopističkog obrasca društvene jednakosti čija paradoksalnost implicira svu apsurdnost njenih praktičnih pretpostavki. U ravni koju ne konstituira pravila utilitarnosti, njihov život je po sebi umetničko delo, apsurdan i kontradiktoran, ali utoliko potreban i neophodan svetu.

Božji čovek je svojevrsan junak onog neherojskog sveta koji ga svakodnevno okružuje svojom profanošću. Izrastajući iz svetovnosti svoje okoline, on artikuliše njenu potrebu za onom drugom i drugačijom realnošću koja nosi sva obeležja neobičnog, čudnog i neizvesnog. Svojom fizičkom, socijalnom i psihičkom marginalnošću ocrtavaju model ljudskog postojanja u permanentnoj liminalnosti. Afirmišući mogućnost alternative sveta jednog paralelnog postojanja, oni su prototip savremenih klošara i besprizornih kao vid nove vrste heroizma u današnjim uslovima. Kršeći uobičajena socijalna pravila, bez uobičajenih posledica, oni ujedno dokazuju njihovu životnu propustljivost. Njihova sloboda počinje i završava činom dostojnog podnošenja krsta sudbine koji simbolički sažima suprotne polove ljudskog iskustva, protivrečnosti haosa i reda, mogućnosti vrha sa samog dna. Živeti na margini, na kraju ne znači ne biti u središtu pažnje. Realnost kulture se i ogleda u delotvornosti principa prelazanja iz središta ka periferiji, i vraćanje od periferije ka centru. Neki od božjih ljudi, kao na primer Žika Obretković, predstavljaju danas svojevrsnu medijsku atrakciju kojom se, zapravo, polugama kulture sadržaji njene marginalizovane realnosti ponovo vraćaju u njen tok.

Ćurčićevo slikarstvo oto tolnai

Evo jednog likovnjaka na koga sam se — već na njegovoj prvoj izložbi, 1969. — kladio. Na njegovim crtežima, grafičkim listovima, već tada su se tu i tamo pojavljivale konjske trke, derby — džokeji, ali do punog izražaja došli su tek na ovoj poslednjoj izložbi, na ovim slikama su se razvili u središnji motiv. Dakle, naš jezik je, što se kladenja tiče, adekvatan, jer se i na umetnike kladimo slično kao na konje — i na postojanje boga.

Džokej je nadasve neobično biće. Mnogi od najslavnijih još kao mladi postaju samoubice, poput pesnika; međutim, bilo je i takvih koji su postigli više:

»Viljem Mek Klinli iz Ohaja počeo je svoju karijeru u četrnaestoj godini života kao konjušar, prvu pobedu zabeležio je u Jungstaunu. Spretnom momku predividali su sjajnu budućnost. I predviđanja su se obistinila. Međutim, zbog naglog porasta telesne težine, momak je morao da promeni zanimanje. . . i postao predsednik Sjedinjenih Američkih Država. . . i zauzeo Kubu. . . i nekoliko nedelja kasnije postao je žrtva atentata.«

Da, džokej je nadasve neobično biće — stalno se bori sa svojom telesnom težinom, kao maneken ili bokser, mora da bude lagan, mora naprosto da priraste konju, i u toj borbi brzo ostari — tačnije, izgužva se. Setimo se samo Hemingvejevih novela, njegovih ostarelih sportista, otupelih, unakaženih boksera, džokeja. Na ovim figurama se lepo može zapaziti kako se haba, kako se prlja ono ružičasto blato, iz kojeg je čovek umešan. Ofuca se njegova ružičasta boja, ali do kraja ostaje plastično, do kraja ostaju na tim figurama vidljiva sva ona pregnuća, sve muke između anđela i životinje, upravo taj napor kojim njihovo andeosko biće pokušava da se priljepi božanskom telu životinje.

Ne završava se slučajno ova knjiga (»Konj i čovek«) iz koje sam prepisao gornji citat, upravo jednom pesmom Agneša Nemeš-Nad:

. . . saginjem se. . .
Obgrlim konju vrat. . .
Jer na kraju ne ostaje ništa,
Osim anđela i konja. . .
Ova izložba je s više stanovišta važna stanica u opusu Petra Ćurčića.

Pre svega: pronašao je svoju materiju. Jer, premda se u svojim crtežima i grafičkim listovima već primakao svom maksimumu, sve više se osećalo odsustvo materije — tela. Sada je pronašao svoju svetlucavu, pastuožnu materiju — ono ofucano ružičasto blato, iza kojeg na njegovim platnima sve češće puca modra boja mora.

Nadalje, ova je izložba važna stanica i zbog toga, jer je Ćurčić zapravo tek sada jednoznačno objavio da on nije samo jedan čudljiv, manijački crtač, već umetnik koji teži potpunosti u svakom pogledu.

Mi, koji smo izbliza pratili njegov rad, znali smo i za tu stranu njegovih ambicija, ali pred širom publikom to je tek sada postalo evidentno. Naravno, nije samo reč o ambiciji, nego i o pravu. Naime, Ćurčić je dugo, dugo godina išao svojim teškim, posebnim putevima. Dok su drugi bili obuzeti modama, konceptualizmom ili postmodernizmom, dotle je on napredovao u smeru najjačeg otpora, borio se sa složenim, gustim, teškim svetom gotovo bez ikakvih izgleda.

I sada se pojavio. Sada, kada se u likovnim umetnostima, i u drugim umetnostima (i ne samo u umetnostima) sve ugasilo. I tek sada se vidi koliko su umetničke ili anti-umetničke senzacije bile ništavne u odnosu na njegov svet koji je u stanju da kaže relevantne stvari o ljudskom životu i smrti, o njegovoj istoriji i o istoriji njegove umetnosti.

Izdvojimo nekoliko slika. Najpre onog malog, ostarelog džokeja koji, sav zelen u licu, u kaputiću boje mrazovca, otežao u svojoj nestvarnoj sušini, kao da lebdi na beloj stolici. A onda ono veliko platno odmah u susedstvu, na kojoj pod visokim zidom zapreke, vidimo konjanika koji se vrti među mnoštvom senki. Ove dve slike lepo ilustruju moje uvodne redove. Uski pojas pred zaprekom: zona smrti. Nasumice citiram iz poglavlja pomenute knjige, koje se odnosi na preskakanje prepona:

»U ovom nadmetanju prilikom preskakanja prve zapreke vodeći konj pada, drugi će da padne, otrpilike trideset konja i jahača koji se približavaju zaklonjeni visokim živicom, ne mogu videti šta se dešava s one strane živice. . . S konjem u skoku više nije moguće izbeći one — bilo konje, bilo ljude — koji leže na travi.

Sledeće godine — 1960. — ministar unutrašnjih dela Batler prisustvovao je Grand Neshenu, tada je palo samo osamnaest konja, od kojih je samo jedan morao da bude dokrajčen. Ministar se osobno uverio da su preterane optužbe udruženja za zaštitu životinja i vezi s trkama, po kojima su takmičenja u preponskom jahanju »prave klanice«.

Da, Ćurčićev konjanik se vrti pred poput zida visokom zaprekom, među senkama konja i konjanika koje padaju na zid, kao na onom svetu. To je u stvari trenutak opklade. Jer opklade padaju ne samo na konje i konjanike, već se i konjanik kladi, i za mene je njegova opklada prava. Velika Ćurčićeva slika predočeva onaj trenutak, kada paskalovski čovek odlučuje — kada se kladi između ništa i boga, pri čemu i sam može da se pretvori u ništa. Od svih senki na ovoj slici teško je razlikovati one koje ukazuju na ništa, od onih koje ukazuju na boga, na anđela, na životinju. . . Ponavljam, imamo posla s velikom, u svakom pogledu

značajnom slikom, o kojoj će svakako još biti govora.

Ambijent slične neobičnosti, zasićenosti — sasvim nove dimenzije pokazuju i slike kraljice na izložbi pasa i ateljea punog majmuna.

Posebne vrednosti ove izložbe su *Dilinger I*, *Pranje* i *Šumanović i njegov model*. Ove tri slike su maksimum Ćurčićevog zamršenog sveta, složenog opusa: trenuci smrti, pranja leša — i na svojoj prvoj izložbi je citirao Manteņu — koji se već gotovo poklapaju s trenutkom radanja čoveka, kog bića od ružičastog blata.

U više navrata sam već pisao o tome koliko mi živo zaokuplja fantaziju odnos obezumljenog Šumanovića, povratnika iz Pariza, prema svojim božansko-andeoskim modelima. Ćurčić je prvi koji je znao da mi kaže nešto relevantno na tu temu. On bi besumnje umeo da oživi i trenutak Šumanovićevog pogubljenja, jer oni klarinetisti u modrim uniformama na slici *Kvartet* lako mogu da se pretvore u vod za streljanje. . .

Možda i najvažnije poprište palanačkog življenja je ovakva velika, prazna kafana. Nedavno sam u Mohaču kunjao u jednoj takvoj sobetini — u čijem se središtu nalazila jedna harfa. Zaista je neobično, razmišljao sam, da u Mohaču, baš u Mohaču, ponekad, uveče, svira ju na harfi. . .

Sa svojim hladnim, teškim mermernim telom, presvučenim kao trava zelenom čojom, bilijski stolovi predstavljaju osvežavajuće visoravni u tim sumornim, praznim sobetinama. Ćurčić je umeo genijalno da uhvati upravo ovaj momenat. Dakle, ne smatra bitnim samo istorijsko-umetničku (Venecija, Učelo itd.) i istorijsku dimenziju (na više slika govori o petrovaradinskim šančevima, na primer, — što je od velike važnosti, ali ne bi bilo dobro ako bi se jednog dana izmetnuo u slikara istorijske tematike, čak ni ako znamo da on vodi popularnu istorijsku emisiju našeg radija »Novosadske razglednice«) već i dimenziju svakidašnjice, zna da se suštinsko i tu može pokazati: hlorofil bilijskog stola može da zasija kao punovažno svetilište.

A sada iz Topole, Mohača, iz prazne palanačke kafane, usamljenog bilijskog stola, skoknimo na trenutak u Njujork, postoji na Brodveju jedan odsek, gde se nalaze prodavnice bilijskih stolova: niz ogromnih, dubokih salona, s hiljadu novih, novcatih, skupih i još skupljih bilijskih stolova. Stanovao sam blizu ovom delu Brodveja. I pre no što sam krenuo na svoje svakodnevno putešestvije po gradnoj utrobi grada, obavezno sam se zaustavljao pred blistavim izlozima ovih salona: zelenilo osvežavajuće čoje donosilo je tamo dah šuma, polja — naravno u istom trenu i dah podzemlja, Dilingera, dakle, opet samo svet opklade, onaj svet koji je zapravo bio svet i onog malog, zguzvanog džokeja: svet smrti i kladenja. I na ovaj način, otisnuvši se daleko u svet naših motiva, nismo se mnogo udaljili od Ćurčićevog slikarstva, na neki način, vratili smo se suštini njegove zelene, ružičaste boje: suštini materije njegove piktore.

S mađarskog: Arpad Vicko